

Redovisning av uppdraget att genomföra en förstudie för att utreda förutsättningarna för att ta fram ett strukturprogram för natur- och friluftsliv

Natur- och stadsmiljönämnden fick i Mål och budget 2024 ett uppdrag av kommunfullmäktige att genomföra en förstudie för att utreda förutsättningarna för att ta fram ett strukturprogram för natur- och friluftsliv. Nämnden har därefter i sin verksamhetsplan för 2024 fört vidare uppdraget till sin förvaltning. Nedan följer en redovisning av uppdraget.

Övergripande bedömning

Den strategiska inriktningen för Huddinges natur- och friluftsliv lämpar sig väl för att beskrivas i ett strukturprogram, då främst gällande två delar - var och hur tillgängligheten till naturen ska garanteras invånarna i relation till samhällsutvecklingen och den demografiska förändringen över tid, samt var i kommunen åtgärder för bibehållen eller ökad biologisk mångfald bör prioriteras och ges företräde.

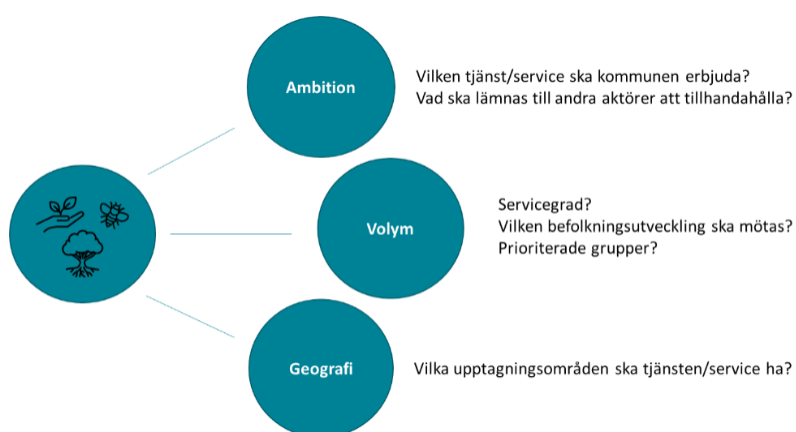
1. Strukturprogrammets syfte

Syftet med ett strukturprogram är att förtydliga Huddinge kommuns viljeinriktning inom ett visst verksamhetsområde. Att upprätta strukturprogram är en viktig del av kommunens samhällsplanering. Programmen definierar vilket

mått av kommunal service som ska levereras till kommuninvånarna utifrån befintlig och planerad framtida samhällsstruktur.

Ett strukturprogram är en vägledning till invånare, näringsidkare och föreningsliv om hur kommunen vill planera och organisera sitt bestånd och utbud inom ett visst verksamhetsområde, exempelvis skolor, bibliotek eller simhallar.

Programmen operationaliserar de politiska och strategiska ställningstagandena på en övergripande geografisk nivå och utgör en plattform för dialog inom kommunkoncernen.

Figur 1. Visuell bild över innehållet i ett strukturprogram. Källa: Kultur- och fritidsförvaltningen.

2. Huddinges natur i framtiden

Antalet invånare från regionen, Stockholms stad och Huddinge som hittar till Huddinges naturreservat är omfattande. De stora infrastrukturella satsningarna som görs i regionen ger Huddinge kommun nya möjligheter och utmaningar.

Natur- och stadsmiljönämnden har i uppdrag att sköta och förvalta kommunens naturreservat och biotopskyddsområde, samt övrig kommunägd natur. En stor del av marken kräver skötsel och hävd för att naturvärden ska bibehållas och utvecklas. Utöver det behöver reservatsmark och övrig naturmark hållas tillgänglig och städad för en trivsamt och trygg naturupplevelse.

De naturvårdsinvesteringar som görs idag kommer att kräva skötsel och underhåll i framtiden, samtidigt som ett ökat antal besökare i reservaten kräver renhållning och strategier för att minimera slitage och skadegörelse. Detta kan göras på olika sätt och bör optimeras utifrån en ekonomiskt effektiv organisation.

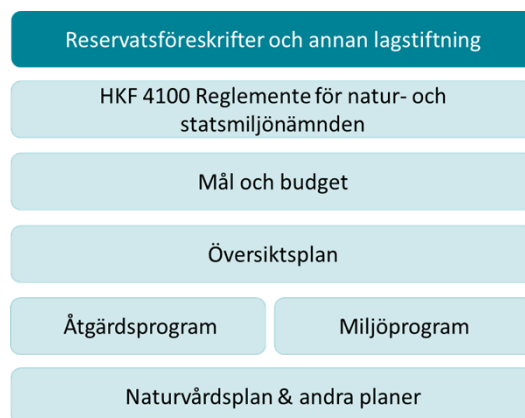
I bilaga 1 redovisas en övergripande sammanfattning av friluftsanläggningar som förvaltas av natur- och stadsmiljönämnden, samt statistik om Huddinges natur hämtad ur *Naturvårdsplan för Huddinge kommun 2022-2025*. Se bilaga längst ned i dokumentet.

3. Styrande dokument

För att kunna möta framtiden på kortare och längre sikt finns olika styrande dokument som reglerar arbetet med biologisk mångfald, naturvård och friluftsliv. De beslutade föreskrifterna för respektive reservat, samt deras skötselplaner lägger grunden för vad som är möjligt och tillåtet i respektive område. Därtill tillkommer flertalet kompletterande juridiskt styrande dokument, exempelvis för biotopsskyddsområden, fornminnen och artskydd. Huddinge kommun berörs också av områden som är utpekade som riksintresse för det rörliga friluftslivet.

De kommunala styrdokument som finns idag är mål och budget, översiktsplanen, föreskrifter för respektive naturreservat och biotopsskyddsområden, miljöprogrammet, flertalet åtgärdsplaner- och program, samt naturvårdsplanen.

Därtill kommer olika fastställda rutiner och principer för gränsdragning till andra sakfrågor, exempelvis förvaltning av jordbruksfastigheter inom reservat (som från årsskiftet 2024/2025 flyttas över till Huddinge Samhällsfastigheter AB) eller skötsel av mark och anläggningar inom och utanför detaljplanelagd mark.

Figur 2. Exempel på kommunala styrdokument för dagens naturvårdsarbete.

4. Sammanfattande slutsatser

4.1 Möjligheter med ett strukturprogram

Ett strukturprogram för natur och friluftsliv skulle kunna ringa in prioriteringar, utveckling och underhåll av samhällstjänster som möjliggör det rörliga friluftslivet i kommunen. Kommunen har idag ingen friluftsstrateg och ingen aktiv plan för underhåll och reinvesteringar i friluftsanläggningar. Med det i åtanke skulle en ett strukturprogram kunna fylla ett vägledande syfte.

I samtal med kultur- och fritidsförvaltningen gör även de bedömningen att sakområdena naturvård och friluftsliv skulle lämpa sig väl för ett strukturprogram.

- Ett strukturprogram för natur och friluftsliv kan bidra till att natur- och stadsmiljönämnden lättare får en överblick över var och hur det rörliga friluftslivet över tid bör prioriteras och säkerställas.
- Prioriteringar och ekonomiska satsningar på tillgänglighet och det rörliga friluftslivet kan ske utifrån ett underlag som utgår ifrån invånarnas behov, vilket inkluderar funktionshinderperspektivet, idag och i framtiden.
- Ett strukturprogram kan, genom att synliggöra vilka områden som prioriteras för det rörliga friluftslivet, synliggöra var det över tid kommer att krävas insatser för att skydda naturen från slitage, exploatering och nedskräpning.
- Ett strukturprogram kan synliggöra hur kollektivtrafiken i framtiden kan och bör prioriteras för att möjliggöra att fler når ut i naturen med hjälp av denna.
- Ett strukturprogram möjliggör riktning för naturvårdsplanen som omfattar mål för praktiska naturvårdsåtgärder i syfte att bevara och öka den biologiska mångfalden, samt främja friluftslivet.
- Ett strukturprogram möjliggör en principiell strategisk grund för de målkonflikter som kan uppstå i skärningen mellan

naturvården och förvaltningen av kommunens arrendegårdar och deras jordbruksmark.

4.2 Risker med ett strukturprogram

- Flertalet styrande dokument finns redan idag i form av exempelvis miljöprogrammet, lokala åtgärdsplaner- och program för sjöar och vattendrag och naturvårdsplanen. Ett regionalt friluftslivsprogram framtaget av Länsstyrelsen i Stockholms län finns redan.
- Tydliga geografiska prioriteringar kan få invånare att ställa högre krav i dessa områden än vad budgeten tillåter.

4.3 Ekonomi och tidplan

Miljö- och bygglovsförvaltningen har inte personella resurser att under 2025 genomföra framtagandet av ett strukturprogram internt varför det belopp, 0,7 mnkr, som i Mål och budget för 2025-2027 har avsatts i reserverade medel för 2025 behöver tas i anspråk för att köpa in externa resurser.

Ett framtagande av ett strukturprogram uppskattas av kultur- och fritidsförvaltningen ta omkring sex månader upp till ett år, beroende på hur omfattande samverkan behöver vara. Arbetet bör drivas i projektform och omfatta en tydlig planering för samverkan och förankring inom kommunen som berörs av effekterna av de prioriteringar som kan komma att göras i ett strukturprogram.

4.4 Underlag

De underlag som bör ligga till grund för strukturprogrammet bör åtminstone omfatta:

- Reservatsbeslut och skötselplaner
- Miljöbalken och artskyddsförordningen
- Fornminneslagstiftningen
- Beslutade NATURA-2000 områden och föreskrifter
- Inrättade Biotopskydd (ex. Korpberget), samt generella Biotopskydd
- Utpekade riksintressen för rörligt friluftsliv
- Reglemente(n)
- Mål och budget

- Kommunens översiktsplan
- Länsstyrelsens regionala strategi för friluftsliv i Stockholms län
- Länsstyrelsens strategi för grön infrastruktur
- Demografiska analyser för Huddinge kommun
- Undersökningen *Besökare i Huddinges naturområden 2021*

En analys av samt beslut om vilket underlag som ska användas i arbetet med att upprätta ett strukturprogram bör göras i uppstart eller förplanering av arbetet.

4.5 Samverkan

Utöver underlaget bör arbetet omfatta strategiska samtal med personer inom kommunstyrelsens förvaltning, kultur- och fritidsförvaltningen, Huddinge Samhällsfastigheter AB samt samhällsviktiga aktörer som kan komma att exploatera och/eller nyttja kommunens mark i framtiden, exempelvis Vattenfall, Svenska Kraftnät, Forsvarsmakten.

Jordbruksarrendatorer och andra aktörer som arrenderar mark av Huddinge kommun (exempelvis ridskolor), samt aktörer från civilsamhället såsom Friluftsförbundet och Naturskyddsföreningen bjuds in att ta del av arbetet i ett tidigt skede.

Eventuella målkonflikter som kan uppstå i samband med prioritering av markanvändning bör identifieras och lyftas i uppstartsfasen och eventuella vägval och prioriteringar behöver avgöras.

4.6 Slutsatser

Sammantaget bedöms det vara lämpligt att ta fram ett strukturprogram för natur- och friluftslivsarbetet i Huddinge kommun. I samtal med kultur- och fritidsförvaltningen gör även de bedömningen att naturvården och friluftslivet skulle lämpa sig väl för ett strukturprogram. Då främst gällande var och hur tillgängligheten till naturen ska garanteras invånarna i relation till samhällsutvecklingen och den demografiska förändringen över tid, samt var i kommunen åtgärder för bibehållen eller ökad biologisk mångfald ska prioriteras och ges företräde.

Natur- och stadsmiljönämnden bör få det övergripande ansvaret att ta fram ett strukturprogram för natur och friluftsliv.

Bilaga 1 – Huddinges natur, samt natur- och stadsmiljönämndens samlade ansvar gällande friluftsanläggningar

Nedan redovisas kortfattat ett utdrag ur naturvårdsplanen gällande förvaltd mark samt nämndens rådande innehav av friluftsanläggningar och andra anläggningar som driftas av naturvårdsenheten vid miljö- och bygglovsförvaltningen. För detaljerad information, se *Naturvårdsplan för Huddinge kommun 2022-2025*.

1.1 Fördelning av förvaltd mark- och skogstyp

Natur- och stadsmiljönämnden förvaltar genom sin förvaltning tolv naturreservat och ett biotopskyddsområde, vilka har en sammanlagd areal om 5 400 hektar (ha). Utöver det förvaltas naturmark och oskyddad skog utanför detaljplanelagt område, samt oskyddad skog inom detaljplanelagt område.

Areal kommunal naturmark		
	Total areal (ha)*	Varav skog (ha)**
Skyddad natur	5 400	4 200
Kommunal naturmark utanför planlagt område	1 400	1 000
Kommunal naturmark (ej parker) inom planlagt område	Data saknas	590
Totalt:		5 790

* I denna areal ingår bl.a. vatten (sjöar) och i viss mån bebyggd/hårdgjord mark men det kan också ingå öppen mark, tex gräsytor, åkrar mm. **Arealen skog är framtagen med underlag från biotopdatabasen och kategorin trädklädd mark (skog) för att räkna bort sjöar som inte kräver samma skötsel som exempelvis skog.

Tabell 1. Redovisning av areal kommunal mark i Huddinge, hämtat ur Naturvårdsplan för Huddinge kommun 2022-2025.

Länsstyrelsen i Stockholms län har genom arbetet med grön infrastruktur pekat ut *värdeotrakter*¹ i Huddinge för strandängar (Bottnen, Ågesta och Lissmadalen) samt för ek (värdeotrakt Bagarmossen-Orlången och Södertälje-Gröndal). Högtäthet av *värdekärnor*² pekas också ut för barr- och blandskog i Lännaskogen, Paradiset och Flemingsbergsskogen. Dessa områden är alltså av betydelse för grönstrukturen även ur ett länsperspektiv. Ur naturvårdssynpunkt är det viktigt att prioritera skötsel av dessa naturtyper på lokal nivå.

¹*Värdeotrakter* är större områden i landskapet med högre ekologiska värden än omgivande landskap. En värdeotrakt har högre täthet av värdekärnor för djur- och växtliv, inklusive biologiskt viktiga strukturer, funktioner och processer. Det betyder dock inte att allt i en värdeotrakt håller höga värden.

²*En värdekärna* är ett område där det finns högre naturvärden än i omgivande marker. Dessa områden är relativt ovanliga och är extra betydelsefulla som noder i den gröna infrastrukturen. Värdekärnorna är sårbara för yttre påverkan, om det inte sker skötselåtgärder som stärker naturvärdena.

1.2 Friluftsliv

Miljö- och bygglovsförvaltningen drifrar reservatens friluftsanläggningar, håller reservaten i rent och städat skick, samt ser till att invånare och andra besökare vägleds ut i naturen genom information, leder och uppdaterat kartstöd.

Förvaltningen hanterar även dumpning och nedskräpning.

Friluftsanläggningar som miljö- och bygglovsförvaltningen drifrar och underhåller

Antal	Typ	Kommentar
101	Reservatsentréer med informationstavla	Underhåll, besiktning och reinvestering
20 mil	Markerade vandringsleder	Drygt 4 km spång
–	Olika typer av informationstavlor längs leder	Naturkartan tillhandahålls och uppdateras som digitalt kartstöd för allmänheten
26	Grillplatser	Städning och skräphantering i anslutning till anläggningen
11	Vindskydd	Städning och skräphantering i anslutning till anläggningen
2	Fågeltorn	Underhåll, besiktning och reinvestering
3	Flytbryggor	Underhåll, besiktning och reinvestering

Övriga anläggningar av betydelse för natur- och friluftsliv

Antal	Typ	Kommentar
–	Broar i anslutning till leder	Underhåll, besiktning och reinvestering
8	Livbojar	I anslutning till sjöar och vatten utanför planlagt område/i reservat. Besiktning och underhåll.
3	Motionsspår	Utanför planlagt område/i reservat
1	Skidspår (om natursnö tillåter)	Dragning och underhåll av spår
9 mil	Stängsel på naturbetesmark	Drift, underhåll och reinvestering i kommunal regi
–	Stängsel på arrendegårdarnas mark	Upprättande och reinvestering i kommunal regi. Underhåll sköts av arrendator
188	Stängselgenomgångar	Stängselgenomgångar i arrendegårdars stängsel underhålls i vissa fall av kommunen
–	Dämmen för vattenreglering	